

Opas rasismia kohdanneen tueksi

Polkuja rasististen tilanteiden
selvittämiseen

Rasismien lyhyt määritelmä

Rasismi käsitteenä tarkoittaa oletetun ihmisryhmän arvottamista esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella alemmiksi kuin muut ihmisryhmät. Rasismiin kuuluu usein se, että omaa ryhmää pidetään parempana kuin toisten ryhmiä.

Lähteet:

Mitä rasismi on? Verkko-osoite: <https://www.punainenristi.fi/tyomme/rasisminvastainen-toiminta/mita-rasismi-on/>

Antirasistinen sanasto. Verkko-osoite: <https://yhdenvertaisuus.fi/sanasto>

Apua ja tukea rasismien tunnistamiseen:

Yhdenvertaisuusvaltuutettu: Syrjintäperusteet. Verkko-osoite: <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/syrjintaperusteet>

Lisätietoa rasismien erimuodoista:

Yhdenvertaisuusvaltuutettu: Rasismi. Verkko-osoite: <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/rasismi>

Oppaan sisällön tuottamiseen osallistivat:

Rovalan Setlementti ry (Rovala-Opisto, Monikulttuurikeskus MoniNet ja Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto, Rikosuhripäivystys)
SPR Lapin piiri
Mister's ry Monikulttuurinen miesten kerho
Rovalan Nuoret ry – Poikien talo
Rovaniemen kaupunki – International House -hanke
MIELI Rovaniemen seudun mielenterveys ry – Rovaniemen Neuvokas
Kemin kaupunki – Pakolaistyö
MLL Lapin piiri
Lapin poliisilaitos – Ennalta estävä toiminta

Missä rasismia voi tapahtua?

Asiointi- ja palvelutilanteissa

Julkisissa tiloissa

Somessa, viihteessä ja pelimaailmassa

Poliittisen päätöksenteon ja julkisen keskustelun yhteydessä

Oppilaitoksissa

Työpaikoilla

Harrastuksissa ja vapaa-ajan toiminnassa

1

Kerro kokemuksestasi.

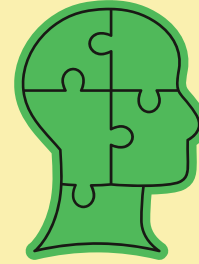
Jos joku kohtelee sinua epäasiallisesti, kerro hänelle, miten hän toimii väärin.

2

Pyydä henkilöä lopettamaan.

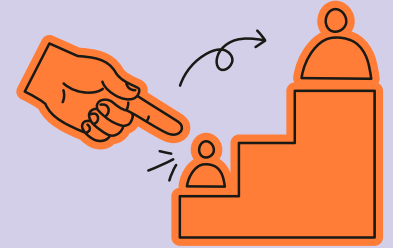
3

Pysy itse rauhallisena.

Tunteet voivat nousta pintaan, mutta rauhallisuus auttaa sinua toimimaan selkeästi ja tehokkaasti.

4

Ilmoita esihenkilölle.

Jos epäasiallinen käyttäytyminen jatkuu, pyydä, että saat keskustella esihenkilön kanssa. Kerro esihenkilölle mitä tapahtui.

Asiointitilanteet ja palvelut

5

Jos asiaan ei saada ratkaisua, voit ottaa yhteyttä:

- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-lautakunta
- Potilasasiamies
- Sosiaaliasiamies
- Asumisen rahoitus- ja kehittämis-keskus (ARA)
- Vakuutus- ja rahoitusneuvonta
- Voit myös pyytää selvityksen toimijalta, jonka henkilökunta kohteli sinua epäasiallisesti.

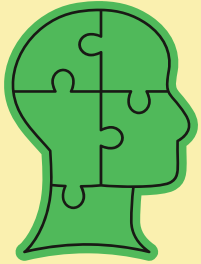
6

poliisi.fi/tee-rikosilmoitus

Ota tarvittaessa yhteyttä poliisiin.

Rikosasiasta voit tehdä poliisille rikosilmoituksen. Tarvittaessa rikosuhripäivystys auttaa asian eteenpäin viemisessä.

1

Pysy rauhallisena.

Tunteet voivat nousta pintaan, mutta rauhallisuus auttaa sinua toimimaan selkeästi ja tehokkaasti.

2

Pyydä tukea ja apua muilta läsnäolijoilta.

Jos tilanne on uhkaava, soita 112. Muista oma turvallisuus.

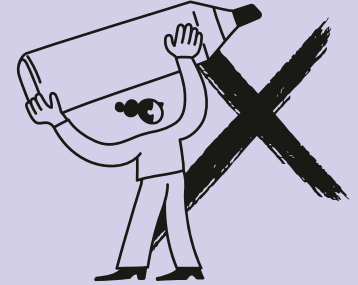
3

Keskeytä tilanne.

Keskeytä tilanne sanomalla rauhallisesti, että toiminta täytyy lopettaa.

4

Korjaa rasistiset väitteet.

Jos kuulet rasistisia kommentteja, voit korjata tai kyseenalaistaa väitteet rauhallisesti ja asiallisesti.

Julkiset tilat

5

Mene viereen.

Jos et halua puhua, voit mennä rasistista häirintää kokevan viereen ja tukea häntä.

6

Osoita myötätuntoa.

Juttele rasismia kokeneen kanssa jälkikäteen ja osoita myötätuntoa.

7

Ota tarvittaessa yhteyttä poliisiin.

Älä hyväksy loukkaavaa nimitystä. Nimitys voi olla rikoslaisa rankaisutapa teko (kunnianloukkaus). Voit tehdä asiasta rikosilmoituksen.

Lähde: Toimi näin, kun kohtaat avointa rasismia.

Verkkojulkaisun osoite: <https://www.punainenristi.fi/rasisminvastainen-viikko/toimi-nain-kun-kohtaat-avointa-rasismia/>

1

Älä provosoidu.

Yritä viestiä asiallisesti. Voit myös olla vastaamatta.

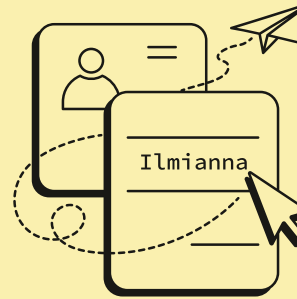
2

Säilytä todisteet.

Tallenna heti viestit, kuvat ja muu materiaali, jossa sinua häiritään. Ota kuvakaappaus materiaalista, kirjoittajan profiilista ja profiilin www-osoitteesta.

3

Ilmianna kirjoittaja.

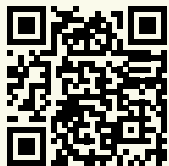
Tee ilmianto verkkosivun, pelin tai alustan ylläpidolle.

4

Blokkaa eli estä kirjoittaja.

Some, viihde ja pelimaailma

Voit tehdä poliisille **nettivinkin**.

Verkko-osoite:
<https://poliisi.fi/nettivinkki>

Lähde: Vihapuhe somessa. Tukea virkhenkilölle sosiaalisen median vihapuhetilanteisiin.
Verkkojulkaisun osoite: <https://www.keva.fi/globalassets/2-tiedostot/ta-tiedostot/esitteet-ja-julkaisut/vihapuhe-somessa--tukea-virkahenkilolle-sosiaalisen-median-vihapuhetilanteisiin.pdf>

5

Hae tukea.

Puhu luotettavalle henkilölle tai asiantuntijalle.

6

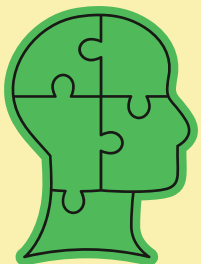
Ota tarvittaessa yhteyttä poliisiin.

Rikosasiasta voit tehdä poliisille rikosilmoituksen. Tarvittaessa rikosuhripäivystys auttaa asian eteenpäin viemisessä.

Nettivinkki

Voit myös lähettää nettivinkin poliisille. Nettivinkki ei ole rikosilmoitus.

1

Pysy rauhallisena.

Rauhallisuus auttaa sinua toimimaan selkeästi ja tehokkaasti.

2

Hae tukea.

Keskustele tilanteesta luotettavien ihmisten kanssa ja pyydä heidän tukeaan. Yhdessä toimiminen voi olla tehokkaampaa.

3

Korjaa rasistiset väitteet.

Jos kuulet rasistisia kommentteja, voit korjata tai kyseenalaistaa väitteet rauhallisesti ja asiallisesti.

4

Osallistu antirasistiseen toimintaan.

Voit liittyä järjestöihin tai ryhmiin, jotka työskentelevät rasismia vastaan ja edistävät yhdenvertaisuutta.

Poliittinen päätöksenteko ja julkinen keskustelu

Tutustu Suomen Punaisen Ristin rasisminvastaiseen kampanjaan.

Verkko-osoite: <https://www.punainenristi.fi/rasisminvastainen-viikko/>

5

Vaikuta julkiseen keskusteluun.

1. Media ja keskusteluohjelmat:
Osallistu tai ehdota aiheita median keskusteluohjelmiin.
2. Keskustelutilaisuudet:
Järjestä keskustelutilaisuus esimerkiksi työyhteisössäsi tai pyydä osaavaa toimijaa järjestämään sellainen.

3. Kansalaisaloitteet:
Voit pyrkiä lainsäädäntömuutoksiin tekemällä kansalaisaloitteen.

4. Mielenpidekirjoitukset:
Kirjoita mielenpidekirjoituksia ja lähetä viestejä päättäjätahoille.

6

Tee viranomaisesta kantelu.

Voit tehdä paikallisen viranomaisen toiminnasta kantelun aluehallinto-virastolle. Valtioneuvoston edustajasta voit tehdä kantelun oikeuskanslerille.

7

Ota tarvittaessa yhteyttä poliisiin.

Rikosasiasta voit tehdä poliisille rikosilmoituksen. Tarvittaessa rikosuhripäivystys auttaa asian eteenpäin viemisessä.

1

Pyydä henkilöä lopettamaan.

Jos joku kohtelee sinua epäasiallisesti, kerro hänelle, miten hän toimii väärin ja pyydä häntä lopettamaan.

2

Säilytä todisteet.

Tallenna heti viestit, kuvat ja muu materiaali, jossa sinua häiritään. Kirjaa ylös tapahtumat, niiden ajankohdat ja osalliset.

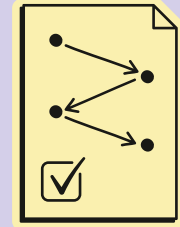
3

Ilmoita henkilökunnalle.

Puhu esimerkiksi opettajalle, ohjaajalle, kuraattorille, terveydenhoitajalle, rehtorille tai häirintäyhdyshenkilölle. Oppilaitoksella voi myös olla nimetön ilmiantokanava. Jos olet alaikäinen, kerro myös huoltajalle tai muulle turvalliselle aikuiselle.

Kerro mahdollisimman tarkasti mitä tapahtui, milloin ja missä.

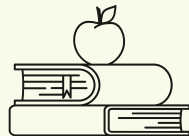
4

Selvitä oppilaitoksen toimintamalli.

Selvitä onko oppilaitoksella ohjeet (toimintamalli) miten puututaan tilanteeseen.

Oppilaitokset

5

Hae tukea tilanteen käsittelyyn.

Voit tarvittaessa ottaa yhteyttä:

- Sovittelutoimintaan
- RIKU:n
- Tasa-arvovaltuutettuun
- Aluehallintovirastoon (AVI)

Kun tilannetta selvitetään, mukana täytyy olla vastuuhenkilöt ja tilanteeseen osallistuneet.

6

Seuraa, että asia etenee ja ratkeaa.

7

Ota tarvittaessa yhteyttä poliisiin.

Rikosasiasta voit tehdä poliisille rikosilmoituksen. Tarvittaessa rikosuhripäivystys auttaa asian eteenpäin viemisessä.

1

Pyydä henkilöä lopettamaan.

Jos joku kohtelee sinua epäasiallisesti, kerro hänelle, miten hän toimii väärin ja pyydä häntä lopettamaan.

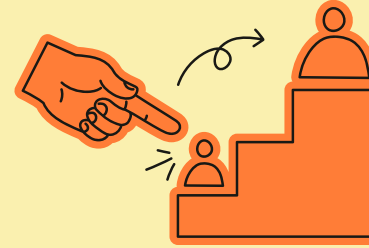
2

Säilytä todisteet.

Jos sinulla on todisteita tapahtumista, ota ne talteen. Esimerkiksi sähköpostit tai viestit. Kirjaa ylös tapahtumat ja ajankohdat.

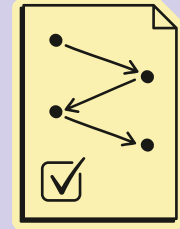
3

Ilmoita esihenkilölle.

Jos käyttäytyminen ei muutu, ota yhteyttä esihenkilöön. Jos esihenkilö käyttäytyy väärin, ota yhteyttä hänen esihenkilöönsä.

4

Selvitä työpaikan toimintamalli.

Selvitä onko työpaikalla ohje tai toimintamalli epäasialliseen kohteluun tai häirintään puuttumiseen.

Työpaikka

5

Hae tukea tilanteen käsittelyyn.

- Voit kysyä apua työpaikan luottamushenkilöltä, työsuojeluvaltuutetulta tai työterveyshuollolta.
- Jos olet jäsen, voit kysyä neuvoa ammattiliitostasi.
- Voit ottaa yhteyttä myös esimerkiksi tasa-arvovaltuutettuun, yhdenvertaisuusvaltuutettuun tai Aluehallintovirastoon (AVI).

6

Seuraa, eteneekö asiasi käsittely työpaikalla.

Tarvittaessa saat lisää ohjeita työsuojeluviranomaisen puhelinneuvonnasta.

7

Ota tarvittaessa yhteyttä poliisiin.

Rikosasiasta voit tehdä poliisille rikosilmoituksen. Tarvittaessa rikosuhripäivystys auttaa asian eteenpäin viemisessä.

Lähteet: Aluehallintovirasto (2024). Verkkojulkaisun osoite:
<https://avi.fi/asioi/henkiloasiakas/valvonta-ja-kantelut/tyosuojelu>
 Työsuojelu (2024). Verkkojulkaisun osoite:

<https://tyosuojelu.fi/tyoolot/epaasiallinen-kohtelu>

Ammattiliitto Pro (2024). Verkkojulkaisun osoite:

<https://proliitto.fi/fi/tyoelamatietoa/hairinta-ja-epaasiallinen-kohtelu#8f01b959>

1

Älä puhu noin!

Tee tilanne näkyväksi.

Jos joku kohtelee sinua epäasiallisesti, kerro hänelle, miten hän toimii väärin, ja pyydä häntä lopettamaan. Pyydä tukea ja apua muilta läsnäolijoilta. Pysy rauhallisena ja huomioi turvallisuus. Jos tilanne on uhkaava, soita hätänumeroon 112.

2

Säilytä todisteet.

Tallenna heti viestit, kuvat ja muu materiaali, jossa sinua häiritään. Kirjaa ylös tapahtumat, niiden ajankohdat ja osalliset.

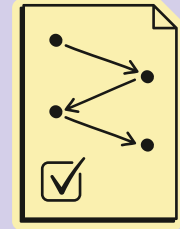
3

Kerro vastuuhenkilölle.

Kerro esimerkiksi harrastuksen ohjajalle, valmentajalle tai muulle vastuuhenkilölle. Pyydä tarvittaessa apua myös vanhemmilta, ystäviltä tai luotettavilta aikuisilta.

4

Käytä harrastusjärjestön kanavia.

Selvitä, onko harrastusjärjestöllä tai -yhteisöllä olemassa toimintamalli syrjintä- tai häirintätapauksissa.

Harrastukset ja vapaa-aika

Lähde: Toimi näin, kun kohtaavat avointa rasismia.
Verkkajulkaisun osoite: <https://www.punainenristi.fi/rasisminvastainen-viikko/toimi-nain-kun-kohtaavat-avointa-rasismia/>

5

Hae tukea.

Keskustele asiasta läheisten, luotettavien ystävien tai tukipalveluiden, kuten esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen (RIKU) tai yhdenvertaisuusvaltuutetun, kanssa.

6

poliisi.fi/tee-rikosilmoitus

Ota tarvittaessa yhteyttä poliisiin.

Rikosasiasta voit tehdä poliisille rikosilmoituksen. Tarvittaessa rikosuhripäivystys auttaa asian eteenpäin viemisessä.

Muut toimijat

Tasa-arvovaltuutettu

Mikäli epäilet tulleet syrjityksi sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun, raskauden, vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden takia, toimivaltainen viranomainen arviomaan asiaa on tasa-arvovaltuutettu. Lisätietoa löydät tasa-arvovaltuutetun verkkosivuilta.

Aluehallintovirasto (AVI)

Aluehallintovirasto käsittelee muun muassa opetusta ja varhaiskasvatusta koskevat kantelut, oikaisuvaatimukset, lausunnot sekä oppilasarvioinnin oikaisupyynnöt. Esimerkiksi oikaisu oppilaaksi ottamista koskevaan päätökseen osoitetaan aluehallintovirastolle. AVI myös ohjaa ja valvoo kunnallisia ja yksityisiä sosiaalihuollon palveluja, sekä julkisia ja yksityisiä terveyspalveluja. Lisätietoa löydät aluehallintoviraston verkkosivuilta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on itsenäinen ja riippumaton oikeusturvalin, joka tarjoaa oikeussuojaa niille, jotka kokevat tulleet syrjityksi. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi oikeudellisesti sitovalla tavalla todeta, onko asiassa rikottu yhdenvertaisuuslain syrjintäkieltoa. Asian käsittely lautakunnassa on maksutonta. Lisätietoa lautakunnasta löydät lautakunnan verkkosivuilta.

Lähde: Onko minua syrjitty? Muut toimijat.

Verkkosivuston osoite:

<https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/onko-minua-syrjitty#muut-toimijat>

Potilasasiamies

Mikäli olet tyytymätön saamaasi hoitoon tai koet tulleet epäasiallisesti kohdelluksi terveydenhuollossa, voit ottaa yhteyttä potilasasiamieheen. Potilasasiamiehen tehtävä on neuvoa ja antaa tietoa potilaan asemasta ja oikeuksista. Lisätietoa löydät Valviran sivuilta.

Sosiaaliasiamies

Mikäli olet tyytymätön saamaasi kohteluun tai palveluun sosiaalihuollossa, voit ottaa yhteyttä sosiaaliasiamieheen. Lisätietoa löydät Valviran sivuilta.

Asumisen rahoitus- ja kehittämissentrum (ARA)

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) valvoo ARA-vuokra-asuntojen käyttöön, asukasvalintaan ja vuokranmääritykseen liittyviä rajoituksia.

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta (FINE) neuvoo asiakkaita muun muassa vakuutuksiin ja pankkiasioihin liittyvissä ongelmatilanteissa. Lisätietoa löydät FINE:n verkkosivuilta.

Selvityksen pyytäminen itse toimijalta

Joissain tilanteissa voi olla tarkoituksenmukaista, että henkilö itse pyytää syrjinnästä epäillyltä taholta kirjallista vastausta siitä, miksi tilanteessa on toimittu kyseisellä tavalla. Tämä itsessään voi jo ratkaista tilanteen. Jos asiasta myöhemmin kannellaan esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetulle, nopeuttaa tällainen vastaus asian käsittelyä valtuutetun toimistolla.

Hyödyllisiä linkkejä

Rasisminvastainen toiminta:

Punainen Risti: Rasisminvastainen toiminta. Verkko-osoite:

<https://www.punainenristi.fi/tyomme/rasisminvastainen-toiminta/>

Mikä on rasistinen rikos?

RIKUteema: Rasistiset rikokset.

Verkko-osoite: <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/rikuteema/rasistiset-rikokset/>

Tee rikosilmoitus poliisille:

Poliisi: Rikosasiat. Verkko-osoite:

<https://asiointi.poliisi.fi/yksityis/rikos>

Ota yhteyttä yhdenvertaisuusvaltuutettuun:

Yhdenvertaisuusvaltuutettu: Asiakaspalvelu. Verkko-osoite:

<https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/asiakaspalvelu>

Tietoa viharikoksista: <https://poliisi.fi/viharikokset>

Verkkokoulutus antirasismista ammattilaisille:

<https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/verkkokoulutus-antirasismista-ammattilaisille>

Juristi vastaa: Minkälainen yksilöön kohdistuva rasistinen teko on Suomessa rikosoikeudellisesti tuomittava?

<https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/rikuteema/rasistiset-rikokset/juristi-vastaa/>

Malli, jota voit hyödyntää oman vapaa-ajan yhteisösi tai harrastusseuran menettelyoppaan laatimisessa: https://www.sivista.fi/wp-content/uploads/2018/11/Malli_menettelytapaohjeiksi_syrjinta_ja_hairintatapauksissa.pdf

Opas rasismia kohdanneen tueksi on apuväline kaikille, jotka ovat kokeneet tai todistaneet rasismia, kuuluvat rasismia kohdanneen tukijoukkoihin tai haluavat ennakkotietoa siitä, kuinka rasistista häirintää kohdatessa kannattaa toimia. Opas kehottaa kaikkia vastustamaan rasismia yhdessä ja turvallisesti. Apuna on selkeitä toimintapolkuja erilaisiin tilanteisiin, joissa rasismia saattaa kohdata. Saat neuvoja esimerkiksi siihen, mistä voit hakea apua, jos joku käyttäytyy rasistisesti vaikkapa työpaikalla, harrastuksessa tai julkisessa keskustelussa.

Opasta ovat olleet toteuttamassa Rovalan Setlementti ry, Suomen Punaisen Ristin Lapin piiri ja Mister's ry yhdessä eri alojen ammattilaisten kanssa. Oppaan avulla toteutetaan alueellista toimintasuunnitelmaa rasismien torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. Oppaan tuottamisen on rahoittanut Hyvät väestösuhteet -hanke.

ROVALA-OPISTO

MONINET
Monikulttuurinen työ

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Punainen Risti

Lapin piiri

Euroopan unionin
rahoittama

HANKE HYVIEN
VÄESTÖSUHTEIDEN
EDISTÄMISEKSI

Mister's RY